

**Naturklagenævnets afgørelse
af 7. september 2007-08-31
i sagen om fredning af Helnæs Made i Assens Kommune
(sag nr. NKN-111-00034)**

Fredningsnævnet for Fyn traf den 28. september 2006 afgørelse efter naturbeskyttelseslovens kap. 6 om, at et ca. 280 ha stort areal på Helnæs Made ikke skal fredes.

Fredningsnævnets afgørelse er påklaget til Naturklagenævnet af Danmarks Naturfredningsforening.

Fredningsområdet

Fredningsforslaget omfatter et ca. 280 ha stort, inddiget kystområde beliggende midt på Helnæs mellem Lillebæltskysten og Helnæs By, som indtil 1960'erne hovedsagelig har været anvendt til græsning. Store dele er gennem de seneste 30 år overgået til sædskiftearealer.

Helnæs Made indgår i Habitatområde nr. 108 for Helnæs og havet vest herfor. Udpegningsgrundlaget er bl.a. strandenge, ret næringsfattige søer og vandhuller med amfibiske planter ved bredden, kalkrige søer og vandhuller, forskellige typer overdrev, kilder og væld, rigkær og enårig vegetation på stenede strandvolde og flerårig vegetation på stenede strande.

En væsentlig del af fredningsområdet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 om beskyttede naturtyper og af strandbeskyttelseslinjen i lovens § 15.

Fredningsforslaget

Danmarks Naturfredningsforening og Fyns Amt rejste i 1992 fredningssag for Maden på Helnæs.

Formålet med fredningen var

- at skabe en varig sikring mod yderligere tilbagegang af de landskabelige-, botaniske-, ornitologiske og øvrige naturhistoriske værdier,

- at sikre mulighed for at kunne genoprette græsarealer evt. gennem statsligt opkøb, maglelæg eller jordfordeling, og
- at give mulighed for, at der på langt sigt kan ske naturgenopretning og pleje efter en samlet plan, bl.a. gennem hævning af vandstanden

Fredningsforslaget indeholdt bl.a. bestemmelser om,

- at de udyrkede arealer ikke må opdyrkes, gødskes og sprøjtes og kun må udnyttes til græsning og høstet,
- at vandstanden ikke må sænkes i forhold til den nuværende tilstand,
- at staten ved miljøministeriet gives forkøbsret til både dyrkede og udyrkede arealer,
- at naturpleje og naturgenopretning særligt ved genskabelse af græsningsarealer og ved regulering af vandstanden skal være mulig gennem frivillig overenskomst eller efter offentlig erhvervelse,
- at der skal kunne gennemføres pleje, hovedsagelig ved græsning, efter aftale med ejerne, såfremt disse ikke selv ønsker at gøre det,
- at det åbne landskab skal genskabes og sikres ved rydning af eksisterende beplantning og ved at fremtidig beplantning, byggeri, opstilling af elmaster, vindmøller mv. ikke er tilladt, og
- at sikre befolkningen mulighed for at færdes i området ad vejen gennem Maden for parkering og kortvarig ophold, som i dag.

Fredningsnævnets behandling af fredningsforslaget

Fredningsnævnet satte i 1993 behandlingen af fredningssagen i bero efter anmodning fra Fyns Amt og Skov- og Naturstyrelsen, der ønskede at undersøge muligheden for at gennemføre en jordfordeling med henblik på at foretage naturgenopretning i området.

En større jordfordeling i 1996 resulterede i, at Skov- og Naturstyrelsen erhvervede ca. 185 ha ud af de godt 280 ha, som fredningsforslaget omfatter. Samtidig indgik styrelsen og amtet tidsubegrænsede aftaler om vandstandshævning på to ejendomme på ca. 20 ha. Ca. 42 ha privatejede arealer er fortsat under dyrkning.

Fyns Amt trak sig i 1999 som medsagsrejsere af fredningssagen, idet det var amtets opfattelse, at der var gode muligheder for indenfor en rimelig årrække at komme videre med naturforbedringer ad frivillighedens vej. Amtet opfordrede samtidig Skov- og Naturstyrelsen til at fortsættelse bestræbelserne på at erhverve yderligere arealer i området og amtet ville selv forsøge at indgå frivillige aftaler om ekstensivering af landbrugsdriften. I løbet af 7-8 år vil amtet gøre status over

resultaterne heraf og vurdere behovet for at genoptage overvejelser om en fredning eller andre tiltag til yderligere udbygning af naturgrundlaget i området.

Amtet anførte endvidere, at målsætningen om genopretning af hele Maden bør opretholdes og at det vil være af stor naturmæssig betydning, herunder i lyset af de allerede foretagne investeringer i genopretning, at få afviklet den intensive landbrugsdrift på de resterende opdyrkede arealer og få gennemført yderligere vandstandshævninger.

Danmarks Naturfredningsforening tilkendegav overfor fredningsnævnet, at det ikke er muligt at komme længere ad frivillighedens vej. Endvidere taler dels projektets store naturpotentiale, dels de allerede investerede offentlige midler, dels den velvilje, som mange af lodsejerne har udvist i forbindelse med de statslige opkøb, jordfordeling og frivillige aftaler for, at de resterende privatejede arealer ikke længere bør hindre en samlet naturgenopretning af Maden.

Foreningen har på den baggrund anmodet fredningsnævnet om at genoptage behandlingen af fredningssagen.

Fredningsnævnet satte på ny sagen i bero indtil den 1. januar 2005.

Amtet anførte herefter overfor fredningsnævnet, at uanset det er usikkert, om Skov- og Naturstyrelsen inden for den nærmeste fremtid kan erhverve de resterende ca. 42 ha dyrkede arealer, der fortsat er privat eje, bør fredningen opgives, også henset til at det foreliggende fredningsforslag alene har til formål at sikre områdets nuværende tilstand. Ifølge forslaget kan der ikke gennemføres dyrkningsbegrænsninger, foretages naturgenopretning ved tvangsindgreb mv. Sådanne ændringer i forslaget vil efter amtets opfattelse i givet fald kun kunne ske ved rejsning af en ny fredningssag.

Helnæs Made er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde og de nye regler i miljømålsloven indebærer, at eventuelle ændrede fredningsbestemmelser skal være i overensstemmelse med den naturplan, som efter loven skal være vedtaget i overensstemmelse med udpegningsgrundlaget for Helnæs Made inden udgangen af 2009. Det vil formentlig ikke være muligt at ændre bestemmelserne i fredningsforslaget, før der foreligger en Natura 2000 plan for området. Gennem miljømålsloven vil det være muligt at sikre en gunstig bevaringsstatus for naturtilstanden på Maden.

Skov- og Naturstyrelsen anførte overfor fredningsnævnet, at styrelsen har som målsætning at arbejde for en samlet naturgenopretning af hele Maden, såfremt der er mulighed herfor og økonomi hertil mv. Uanset om det lykkes at erhverve jord i området eller ej mener styrelsen dog at

fredningssagen bør opgives, også fordi en bedre naturtilstand for Maden formentlig vil kunne opnås gennem planlægningen efter miljømålsloven .

Danmarks Naturfredningsforening anførte overfor fredningsnævnet, at der fortsat ikke er sket fremskridt mht. en samlet løsning for Helnæs Made og fredningsnævnet findes ikke at være afskåret fra at fastsætte de nødvendige fredningsbestemmelser i forbindelse med fortsat behandling af fredningssagen for at opfylde målet med fredningen.

Der er et stort behov for at genoptage behandlingen af fredningssagen for at sikre driften/plejen på hele Maden gennem en samlet plan, der omfatter såvel de statsejede som de privatejede arealer.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har i den truffede afgørelse anført, at nævnet er enig med amtet og Skov- og Naturstyrelsen i, at det foreliggende fredningsforslag er en status quo-fredning, der alene sigter mod at der ikke sker yderligere naturmæssige forringelser i området og som samtidig skaber grundlaget for, at der kan ske naturforbedringer ved genskabelse af græsarealer og regulering af vandstanden ved frivillig overenskomst eller offentlig erhvervelse. Forslaget lægger ikke op til at gennemføre ændringer og naturforbedringer ved tvangsindgreb, men gennem frivillige aftaler og offentlige erhvervelser.

Nævnet har endvidere konstateret, at det er lykkedes at foretage mageskifte eller indgå frivillige aftaler for ca. 205 ha af de ca. 280 ha, der er omfattet af fredningsforslaget. Tilbage er herefter 36 ha, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 og 42 ha, som fortsat kan dyrkes.

Fredningsnævnet finder herefter ikke, at der er grundlag for at fortsætte behandlingen af fredningssagen, idet fredningens mål i det væsentligste er opnået af frivillighedens vej, som der også er lagt op til i fredningsforslaget.

Fredningsnævnet har lagt vægt på, at området er udpeget som Natura 2000-område og at fredning af de resterende arealer ved tvangsindgreb vil være en meget dyr løsning og et meget stort indgreb overfor lodsejerne, idet det er meget vanskeligt på en ø at skaffe anden jord, som er nødvendig for at opretholde et rentabelt landbrug.

Herefter og idet der i øvrigt henvises til det af amtet og Skov- og Naturstyrelsen anførte, finder fredningsnævnet samlet ikke, at der er grundlag for at fortsætte behandlingen af sagen.

Danmarks Naturfredningsforenings klage

Danmarks Naturfredningsforening har henvist til det allerede overfor fredningsnævnet anførte.

Foreningen har endvidere bemærket, at der under nævnets endelige stillingtagen til sagen ikke ses at være tilført denne en nærmere dokumentation endsigende en argumentation for, at nævnet betragter resultatet af jordfordelingssagen som en succes. Kun 185 ha af fredningsforslagets ca. 283 ha er erhvervet af staten og der er i ca. 10 år ikke sket yderligere erhvervelser/jordfordeling.

Naturtilstanden er blevet forværret siden styrelsen overtog arealerne. Der er sket tilgroning mange steder på grund af manglende pleje og flere steder er orkideer og andre sårbare arter forsvundet eller gået tilbage. Navnlig kvælstofnedfald fra de dyrkede marker i området har sammen med tilgroningen påvirket både overdrevene, engene og rigkærene negativt. Tilgroningen har også haft negative konsekvenser for vadefuglene.

Der er ikke udarbejdet en plejeplan/forvaltningsplan for Skov- og Naturstyrelsens drift af området og de lokale lodsejere er meget utilfredse med udviklingen. Der foreligger heller ikke en tilkendegivelse fra styrelsen om, hvorvidt man vil fortsætte jordfordelingssagen eller om man helt har opgivet en samlet løsning for Maden.

Efter foreningens opfattelse burde der i fredningsnævnets afgørelse være medtaget en nærmere vurdering, dels af plejen i forhold til målsætningen for fredningen, dels af de indgåede frivillige aftaler, dels af den omstændighed at de 36 ha, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, ikke er undergivet pleje og at de ca. 42 ha i omdrift ikke muliggør en samlet forvaltning af området.

Foreningen er uforstående overfor, at fredningsnævnet har opgivet fredningssagen uden at anmode sagsrejsere om at udarbejde et revideret fredningsforslag i lyset af, at det ikke anses for muligt at indgå frivillige aftaler.

Skov- og Naturstyrelsen bemærkninger til klagen

Styrelsen har bemærket, at de arealer, som styrelsen ejer, er overgået til naturarealer og at amtet har indgået plejeaftaler på ca. 14 ha. En stor del af Maden er således udlagt som vedvarende græs- og naturarealer. Ca. 42 ha kan fortsat dyrkes.

Der er sket naturgenopretning i form af vandstandshævninger til ca. kote 0 i det sydvestligste område og omkring Åledybet mod nordøst - samlet berører vandstandshævninger ca. 40 ha. Der er et permanent vandspejl på ca. 10 ha. Styrelsen har i den forbindelse bemærket, at fredningsforslaget ikke indeholder bestemmelser om dyrkningsophør eller vandstandshævninger på hele Maden.

De arealer, som styrelsen har erhvervet, har været afgræsset. Et større areal blev dog ikke afgræsset i 2005 på grund af omlægning af hektarstøtten. Det har også været vanskeligt at få afgræsset et ekstremrigkær, da en forpagtningsaftale ikke er blevet overholdt. Arealet er nu ryddet og har været under intensiv afgræsning i 2006. For dele af arealerne har der af hensyn til botaniske forhold og fugleinteresser været lavet aftaler om sen udbinding af dyr. Det har imidlertid betydet øget tilgroning, især med pil og disse aftaler er nu ændret til normal udbinding, hvorefter tilgroningen er standset.

Det er styrelsens opfattelse, at plejetiltagene på de statsejede arealer nu fungerer efter hensigten. Udviklingen vil blive fulgt og plejen justeret, hvis der skønnes at være behov herfor.

Styrelsen finder ligesom Danmarks Naturfredningsforening, at der bør arbejdes for en samlet pleje og naturgenopretning af hele Maden og styrelsen vil være indstillet på at erhverve jord i området, hvis der opstår mulighed herfor.

Gennem miljømålsloven er behovet for at sikre Natura 2000 områdernes naturindhold gennem fredning mindsket. Styrelsen skal på den baggrund anbefale, at Naturklagenævnet stadfæster fredningsnævnets afgørelse.

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde, har deltaget alle Naturklagenævnets 10 medlemmer:

Lars Busck (formand), Ole Pilgaard Andersen, Marie-Louise Andreasen, Martin Glerup, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Anders Stenild, Inger Støjberg, Poul Søgaard og Jens Vibjerg.

Et flertal på 6 af nævnets medlemmer bemærker, at det foreliggende fredningsforslag sigter mod at undgå yderligere naturmæssige forringelser i området og alene giver mulighed for at gennemføre naturgenopretning gennem frivillige aftaler eller ved offentlig erhvervelse.

Flertallet bemærker endvidere, at amtet har indgået tidsubegrænsede plejeaftaler på ca. 14 ha og at Skov- og Naturstyrelsen har erhvervet ca. 190 ha. Arealerne er overgået til natur- og græsningsarealer og er efter flertallets opfattelse tilstrækkeligt sikret gennem styrelsens forvaltning af området. Målet med fredningen er herefter i det væsentlige opnået. Flertallet lægger vægt på, at Skov- og Naturstyrelsen er indstillet på at erhverve yderligere arealer i området med henblik på en samlet naturgenopretning og forvaltning af området.

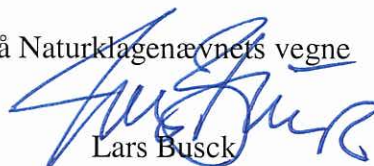
På denne baggrund og efter en samlet vurdering finder flertallet herefter ikke, at der er grundlag for at gennemføre fredningen. Der er herved også henset til, at der er tale om et stort indgreb i forhold til de berørte private lodsejere af det 42 ha store restareal, der fortsat dyrkes, som vil udløse en uforholdsmæssig høj erstatning.

Flertallet stemmer derfor for at stadfæste fredningsnævnets afgørelse.

Mindretallet (Marie-Louise Andreasen, Martin Glerup, Leif Hermann og Mogens Mikkelsen) finder, at naturgenopretning og pleje af området sikres bedst gennem en fredning under fredningsmyndighedernes tilsyn.

I overensstemmelse med flertallets stemmeafgivning går Naturklagenævnets afgørelse herefter ud på, at Fredningsnævnet for Fyns afgørelse af 28. september 2006 stadfæstes.

På Naturklagenævnets vegne

Lars Busck

Formand